

BEFOLKNINGSFRÅGAN OCH SKATTEPOLITIKEN

Av lektor PER G. ANDREEN

DE BARN, som föddes, när makarna Myrdals bekanta bok kom befolkningsdebatten att blossa upp, ha i år firat sin myndighetsdag, men »krisen i befolkningsfrågan» har ännu inte nått mognadsstadiet. Efter en långsam nativitetsökning under 30-talets andra hälft och en fortsatt, något kraftigare stegring 1941—45 inträdde ett nytt omslag. På de senaste åren har födelsetalet sjunkit så starkt, att vi nu med ett födelsetal på ca 14 ‰ tangerar det världsrekord i barnbegränsning, som svenska folket lyckades sätta 1933—34. De årliga födelsetalens förändringar lämna icke en helt och hållet tillförlitlig bild av utvecklingstendenserna på längre sikt. Ungdomsåldrarnas andel i befolkningen har nämligen varierat ganska mycket på de sista 20 åren. Bortsett därifrån torde äktenskapsfrekvensens ökning och förnyade tillbakagång till största delen förklara nativitetsväxlingar 1935—55. Fruktsamheten inom äktenskapen har visserligen fluktuerat något, men variationerna ha i det fallet varit små och ganska svåra att tyda. F. n. torde det svenska folket liksom för två decennier sedan reproducera sig till omkring 75 procent.

Statsrådet Ulla Lindström, vår nya Alva Myrdal, fann sig härförleden böra tillbakavisa allt tal om att befolkningsfrågan skulle gälla liv eller död för vårt folk. I viss mening har fru Lindström naturligtvis rätt: nativitetsminskningen hotar icke vårt folk med en dramatisk, på kort tid fullbordad undergång. Om så vore, skulle man nog på allvar taga itu med problemet. Däremot förestår tydligen för nationens del ett långsamt avtynande. Sammankrympning av folkhushåll och kulturliv, terrängförluster i den internationella konkurrensen, ökat beroende av utlandet på alla områden, immigration och traditionsupplösning — det är vad vi har att vänta. Trots den produktionsstegring, som ännu pågår, är det icke svårt att redan nu på många områden skönja begynnelsen till en nationell tillbaka-

gång. Till saken hör, att Sveriges fall är tämligen unikt. I Danmark, Norge och Finland — för att ta de mest närliggande exemplen — föreligger en markerad folkökningstendens även på längre sikt. Särskilt progressiv är den finländska nationen med födelsetal på över 20 ‰.

Som bekant har här drivits s. k. befolkningspolitik sedan slutet av 30-talet. Vad har den då inneburit? Varför har den misslyckats? Vilka vägar skulle man ha gått för att verkligen nå resultat?

På förslag av 1935 års befolkningskommission, som stod under ordförandeskap av Nils Wohlin, genomfördes åtskilliga reformer. De viktigaste voro: kostnadsfri förlossningsvård, moderskapspenning, mödrahjälp, bostadssubvention till flerbarnsfamiljer, bostättningslån samt skattelindring för barnförsörjare. Vidare erhöles kvinnor i offentlig tjänst rätt till avlönad ledighet vid barnsörd, kvinnor i enskild tjänst skydd mot uppsägning av samma orsak. Andra förslag, t. ex. om fria skolmåltider och barnbegrädnadsbidrag, funnos statsmakterna alltför kostnadskrävande. Så kom i sinom tid 1941 års befolkningsutredning med nuvarande statsministern som ordförande. På yrkande av den nya kommittén, som i flera fall upptog föregångarens idéer, infördes under 1940-talet statsbidrag till daghem, lekskolor, social hemhjälpssverksamhet och skolbarnsbegrädnings.

Befolkningsutredningens stora nyhet var de allmänna barnbidragen. Historien om deras tillkomst har ett alldeles särskilt intresse och skall därför belysas. Emellertid måste barnbidragen sättas i relation till skatteavdragen.

Vid 1938 års riksdag beslöts, närmast enligt förslag av 1936 års skattekommitté, att det skattefria avdraget vid statsbeskattningen skulle ökas för barnfamiljernas del. För att något belysa effekten av de regler, som antogs, må nämnas ett exempel från 1942/43. I statlig inkomstskatt plus värnskatt betalade då två barnlösa makar med 10 000 kronors inkomst ungefär 1 250 kr., en familj med två barn icke fullt 650 kr. och en familj med fyra barn 150 kr. Den sålunda åstadkomna differentieringen var icke alldeles obetydlig men kunde naturligtvis helt motiveras med principen om skatt efter förmåga. Så skedde även. Befolkningskommissionen hade ansett nödvändigt att i varje inkomstläge taga hänsyn till barnantalet vid tillämpning av denna princip, och 1936 års skattekommitté, som uteslutande anlade rättvisesynpunkter, hade funnit, att barnfamiljer borde befrias från skatt för den del av inkomsten, som motsvarade

normal barnkostnad enligt nutida uppfattning om barnens behov. Sålunda innebar statsmakternas beslut i första hand, att man rättade en gammal skattepolitisk orättvisa, men eftersom denna hade drabbat just barnfamiljerna, utgjorde beslutet tillika en befolkningspolitisk åtgärd av stor principiell vikt.

Ett steg framåt på den bana, som öppnats 1938, togs fem år senare av 1941 års familjebeskattningskommitté, bland vilka skola nämnas ordföranden landshövding Elon Andersson, nuvarande socialministern John Ericsson, generaldirektör Alf Johansson, samt professorerna Elis Håstad och Sten Wahlund. Det väl avvägda och genomtänkta yttrande, som denna kommitté avgav, vittnade om en lycklig förening av politisk kringssynthet och samhällsvetenskaplig expertis.

Kommitterade funno, att levnadskostnadsstegring och allmänt ökat skattetryck borde föranleda viss ytterligare lindring av den direkta statsskattens tryck på barnfamiljerna, och förslag framlades härom. Men hur skulle den standardsänkning, som alltid medföljer ökning av en familjs barnantal kunna reduceras i de lägre inkomstskikt, där ingen eller nästan ingen skatt till staten betalades? Befolkningssamfundet hade varit inne på denna fråga, och nu tog familjebeskattningskommittén upp den. Svaret blev ett förslag om allmänna barnbidrag. Emellertid kunde man år 1943 av statsfinansiella och andra skäl icke tänka på att omedelbart införa sådana. De sakkunniga måste nöja sig med att skissera ett kombinerat barnbidrags- och skatteavdragssystem, som i en framtid finge närmare utformas och bli föremål för beslut.

När saken äntligen kom före, hade tiden ömsat skinn. Det andra världskriget var över, och den socialistiska skördetiden var inne. Talet om svenska folkets framtid hörde till minnena från beredskapen och avfärdades med en axelryckning. Födelseantalets ökning dämpade eventuellt kvardröjande farhågor. Sverige hade varit på väg att få en befolkningspolitik i egentlig mening, men ännu rörde det sig om spirande ansatser, som lätt kunde kvävas. Vilka som förde ordet och angåvo tonen, då domen fälldes i stora partisalen, veta väl blott de initierade. Den kungjordes i alla händelser av två kommittéer: befolkningsutredningen, vars ordförande Tage Erlander samma år tillträdde statsministerämbetet, och 1945 års statskatteberedning med ett par mäktiga socialdemokratiska utskottsledamöter, herrar A. J. Bärge och Adolv Olsson, i spetsen. Vid 1947 års riksdag ägde exekutionen rum. Barnavdragen i beskattningen slopades, och likformiga barnbidrag med 260 kr. per barn och år

infördes, allt i samband med en allmän skatteskärpning, som särskilt drabbade familjerna i högre inkomstskikt. Icke endast bondeförbundet utan i stort sett även folkpartiet accepterade den socialdemokratiska uppläggningsfrågan om barnförsörjningskostnaderna. Många remissinstanser voro emellertid skarpt kritiska, och från högerhåll restes motstånd. Barnavdragens bibehållande hade yrkats av direktör Ragnar Sundén i en reservation vid skatteutredningens betänkande, och samma linje följde riksdagshögern i en partimotion.

Genom att höja barnbidragen från ursprungligen avsedda 200 kr. till 260 ansågo sig de maktägande ha avväpnat kritiken. Den inkomstgräns, vid vilken förlust på barnavdragens borttagande inträdde, förflyttades därigenom uppåt till omkring 18 000 kr. Barnfamiljer med lägre inkomster än så befriades m. a. o. från en del av sin barnförsörjningsbörda, och denna lades på barnfamiljerna ovan nämnda inkomstgräns. För dessa betydde reformen, att deras ekonomiska underläge i förhållande till barnlösa personer med ungefär samma inkomster som de själva blev ytterligare markerat. Det var inte blott en bakvänd befolkningspolitik detta, utan också en klar orättvisa, men eftersom den drabbade ett mindretal, var den enligt majoritetens moralkodex ingen orättvisa alls. Kanske vore det skäl att se efter, om icke reallönestegring och inflatorisk skatteskärpning ha ökat de förfördelades antal så pass mycket, att målet bör tagas upp på nytt. Rättsbegrepp, som äro grundade på kvantitetsberäkning, kunna lätt bli föråldrade.

Om skatteavdragen hade funnits kvar, skulle barnbidragen ha uppfattats som principiellt samhöriga med dessa. Då skatteavdragen avskaffades, kom detta faktum ofrånkomligen att låna färg åt barnbidragens syfte. Hur man i förra fallet skulle ha kombinerat barnbidrag och skatteavdrag, är en teknisk fråga. I alla händelser skulle naturligtvis barnbidrag icke ha utgått i de inkomstlagen, där skatteavdrag gjorde minst motsvarande effekt. För ett mycket brett inkomstskikt skulle det ha kunnat ordnas så, att skatteavdrag utfylldes med statliga tillägg; familjeförsörjare i de lägsta inkomstgrupperna skulle ha uppburit barnbidrag med oavkortade belopp. Lämpligt hade varit att utelämna barnbidrag för första barnet men gradera beloppen i en försiktigt stigande skala med maximum vid fjärde barnet. Systemets opinionsverkan hade bort förstärkas genom uttryckligt framhållande av syften och motiv. Jag skall tillåta mig att framlägga några principformuleringar ur det riksdagsbeslut, som aldrig kom till stånd!

Då familjen utgör försörjningsenhet, är det, enligt vad riksdagen förklarar, en given följd av principen om skatt efter förmåga, att familjeavdragen, som ändock komma att stanna under verkligt existensminimum, i någon mån varieras efter barnantalet. Riksdagen understryker, att barnen från samhällets synpunkt äro lika omistliga delar av familjen som föräldrarna, och att staten av denna anledning har skäl att vid skattens utmätande taga samma hänsyn till barnens nödvändiga levnadskostnader som till föräldrarnas. Familjernas skattelindring, som alltså motiveras av dels rättviseskäl, dels nationella intressen, får under inga förhållanden uppfattas som något slags understöd, lämnat eller förmedlat av staten. Vad en familjeförsörjare eller ensamstående i högre eller lägre inkomstklass har i behåll efter erlagd skatt, är den skattskyldiges, icke statens egendom.

Med avseende på barnbidragen framhåller riksdagen följande — jag fortsätter redogörelsen för det t ä n k t a beslutet 1947:

Folkets fortsatta liv är det högsta politiska värdet. De som föda och fostra den uppväxande generationen, fylla därmed en samhällsuppgift, lika viktig som någon annan. Tyvärr är det så, att föräldraskapets glädje har förmenats många, under det att andra kanske icke ha velat åtaga sig dess förpliktelser. Vad som av nämnda orsaker brister i reproduktionen, måste uppvägas därigenom, att barnfamiljerna till övervägande del komma att bestå av sådana med tre eller flera barn. Det synes då rättvist och tillbörligt, att samhället till någon del ersätter föräldrar med minst två barn för deras ekonomiskt krävande insats såsom försörjare, detta naturligtvis under förutsättning, att de icke redan kommit i åtnjutande av skälig lindring genom skatteavdrag. Riksdagen understryker, att barnbidragen icke utgöra en ny form av socialunderstöd utan endast innebära en begränsad, av den nationella solidaritetsprincipen motiverad omfördelning av barnförsörjningskostnaderna.

Mot bakgrunden av den befolkningspolitiska önskedröm, som nu relaterats, framstår klarare innebörden i vad man verkligen fick år 1947.

Skatteavdragens slopande betydde, att 1938 års riksdag hade haft orätt. Barn ansågos inte längre som några ur samhällssynpunkt nödvändiga eller ens särskilt önskvärda beståndsdelar av en familj. Normalfamiljen utgjordes av man och hustru; om de ville skaffa sig ett eller flera barn eller rentav bil i stället för barn, det intresserade icke samhället.

Om man hade hoppats och önskat, att barnbidragen skulle undan-

röja ekonomiska hinder mot ökning av familjernas barnantal, skulle man naturligtvis icke ha skärpt familjebeskattningen, icke heller gjort bidragen likformiga fr. o. m. första barnet. Vad man ville, var att i någon mån sörja för de barns välfärd, som — trots att staten visade familjerna en bister uppsyn — ändock komme till världen. Många socialdemokrater skulle ha föredragit att lämna bidragen in natura. Därigenom hade man fått tillfälle att intränga i föräldrarnas bestämmanderätt över barnen, verka för levnadsvanornas standardisering och i allmänhet taget öva socialförmynderi. Kanske berodde det mest på praktiska svårigheter, att dessa planer förföllo.

Flertalet av de hittills genomförda s. k. befolkningspolitiska reformerna äro i och för sig förträffliga. Främst böra nämnas de åtgärder, som avse mödravård. Skolfrukostarna förefalla onödigt arbets- och kostnadskrävande men fylla säkert en viktig uppgift. Emellertid är det svårt att se något djupare samband mellan dessa olika socialreformer och den motivbildning som avgör familjestorleken. Detta är långt ifrån underligt, eftersom det befolkningspolitiska syftet, om det alls har varit aktuellt för de bestämmande, i varje fall icke har tillåtits spela någon utslagsgivande roll. Man har velat bereda vissa förmåner åt blivande och nyblivna mödrar, yrkesarbetande gifta kvinnor, spädbarn, skolbarn. Det är i princip fråga om en socialpolitik av vanligt snitt: trygghetsskapande, utjämning. I den mån dylika åtgärder kunde tänkas leda till en ökning av födelsetalen, hade man naturligtvis ingenting att invända, men man torde knappast ha räknat därmed.

Relativt öppet har en negativ inställning till befolkningspolitikens huvudsyfte framträtt i den s. k. önskebarnsprincipen. En av fru Myrdals kvinnliga disciplar har en gång uttryckt tanken på följande lyckliga och koncisa sätt: »Vi vilja till varje pris, även priset av avfolkning, bevara principen om frivilligt föräldraskap.» Meningen är förmodligen den, att man icke får göra något, som påtagligt minskar flerbarnsfamiljernas ekonomiska handicap eller ger vid handen, att staten skulle särskilt uppskatta flerbarnsföräldrarnas samhällsinsats. På sätt och vis är man tacksam för uttalanden, sådana som det här citerade, eftersom de ge besked om vederbörandes egentliga avsikter.

På den borgerliga sidan finnas som bekant åtskilliga, som äro benägna att taga avstånd från icke blott den socialdemokratiska befolkningspolitiken utan all befolkningspolitik över huvud. De bruka resonera på ungefär följande sätt.

Det svenska folket förenar med en hög levnadsstandard världsrekordet i låg nativitet; fruktsamheten har sjunkit särskilt starkt under ekonomiska uppsvingsperioder, sådana som 1920-talet och åren efter det andra världskriget. Dessa och många andra fakta tyda på ett positivt samband mellan välståndsökning och skärpt barnbegränsning. Samhällets och därmed livsstilens utveckling under det senaste halvsekle har gått i det materialistiska trygghetsidealets tecken. Ju mera standarden har höjts, desto mera ha tryggheten och bekvämligheten kommit att dominera människors strävanden, och desto mera har barnantalet förminskats. Att söka bota befolkningskrisen genom några slags ekonomiska reformer är sålunda lönlöst. Standardhöjande åtgärder av vad slag det vara må, äro snarast ägnade att motverka det befolkningspolitiska syftet. Vad som i stället vore nödvändigt är en moralisk uppräckning.

Den som främst vill se befolkningsfrågan från den moraliska sidan, kan utan tvivel åberopa goda skäl för sin ståndpunkt. Vårt folkliv har flera olycksbådande fläckar; den värsta är abortväsendets kräftska. Det nyss återgivna resonemanget blir emellertid orealistiskt därigenom, att den moraliska synpunkten får ersätta i stället för att komplettera den samhällsekonomiska.

Barnbegränsningen som historisk företeelse är en produkt av industrialismens samhällsutveckling och de empirisk-individualistiska idéer, som dels inverkade på, dels hämtade näring ur denna. Sveriges oförmånliga särställning torde till någon del bero på att brytningen mellan det förindustriella och det industrialiserade samhället hos oss har varit skarpare och mera oförmedlad än på de flesta andra håll. Den stadskultur, som det glest befolkade bondelandet Sverige kunde uppvisa, hade inte kraft att sätta sin prägel på de väldiga skaror, som tekniken drev eller lockade bort från jorden. Följden blev en rotlöshet och traditionslöshet, som försvagade familjernas inre sammanhållning. Bostadsproduktionens inriktning på smålägenheter och ett lönesystem, som i hög grad missgynnade familjerna, verkade återhållande på barnantalet. Under dessa förhållanden hade de nymalthusianska lärorna icke svårt att utbreda barnbegränsningsidéer och förakt för den kristna sexualmoralen. Från städer och industrisamhällen spred sig barnbegränsningsseden till landsbygden. Samma förutsättning började nämligen också gälla här, nämligen att familjens arbetsgemenskap även där försvagades.

I vårt nuvarande samhälle medför varje barns tillkomst en kännbar sänkning av familjens ekonomiska nivå, såvida familjeinkoms-

ten icke kan höjas. Den som anstränger sig att hålla uppe familjens standard genom att öka arbetsinsatsen, stöter på stora hinder, grundade i statsreglering och kollektivisering av det ekonomiska livet. Särskilt nedslående verkar det, att staten i beskattningshänseende likställer barns levnadskostnader med lyxutgifter. Den nymalthusianska tesen, att den som är klok och försiktig, nöjer sig med ett eller två barn, tyckes grundad i samhällsstrukturen och gillad av statsmakterna. Då livsvillkor och levnadsvanor sålunda äro anpassade efter småfamiljernas mönster, bli miljö suggestionerna så starka, att människorna underkasta sig dem utan att besinna, vad de och hela nationen förlora.

Ekonomiska faktorer äro sålunda oupplösligt sammantvinnade med moraliska och psykologiska i orsaksförloppet, och de förra måste således också beaktas, även när det gäller att bota det onda. Såsom praktiskt bevis för möjligheten att nå resultat med en väl planerad befolkningspolitik kan nämnas flera främmande länders, främst Frankrikes exempel.

Den franska nativiteten har i modern tid aldrig varit så otillräcklig som för närvarande den svenska, men då reproduktionen i början av 1930-talet sjönk till omkring 90 %, påbörjades införandet av ett familjelönesystem, vilket 1939 utbyggdes till imponerande mått genom Code de la Famille. Med största sannolikhet har man att däri söka huvudorsaken till den franska nativitetsens anmärkningsvärda stegring på senare år. Frankrike är ett barnrikt land. Kortsiktiga gruppintressen och likgiltighet för nationens livsfråga sätta i allt för hög grad sin prägel på vårt politiska liv, för att man ens skulle kunna ifrågasätta genomförandet här av en ordning, liknande den franska familjelönen. Något måste emellertid kunna göras för att hejda folkminskningen även i vårt Sverige, som med rätta förtjänar kallas Europas sjuke man.

Motståndarna till en aktiv befolkningspolitik säga sig icke vilja vara med om att »köpa barn». Det är en vilseledande kliché. De flesta unga människor även i vårt land ha dock en naturlig längtan efter egna barn, helst flera barn. Om så icke vore fallet, skulle befolkningsläget verkligen vara hopplöst. Målet för befolkningspolitiken bör således vara att avlägsna eller rättare försvaga de hämningar, som binda »barnviljan». Lyckas detta, skall hela vårt samhälle få en gladare, friare, sundare och mera harmonisk prägel. Vid befolkningspolitikens planläggning bör man principiellt utgå ifrån att flerbarnsfamiljen är en normal och önskvärd företeelse, den

hemmavarande husmodern en produktiv och samhällsnyttig medborgare.

Det är självfallet icke möjligt att fördela folkets barnförsörjningsbörda mellan skattebetalarna utan hänsyn till deras barnantal, men vore detta än möjligt, skulle det likväl icke vara rättvist eller ens ur barnfamiljernas synpunkt önskvärt. Rättvist och nödvändigt är däremot, att staten i handling ger sitt erkännande åt barnfamiljernas samhällsinsats. Detta skall icke ske genom nya understöd och subventioner av ena eller andra slaget. Reformen, som går ut på att fråntaga föräldrarna någon del av ansvaret för barnen, standardisera livsföringen eller reducera familjernas sammanhållning, böra undvikas. Huvudkravet gäller återinförande av barnavdrag i beskattningen. I samband därmed böra bestämmelserna om statliga barnbidrag ändras.

Direkta och indirekta statliga skatter samt kommunalskatter bilda från den enskildes synpunkt liksom även från allmän samhällssynpunkt ett enda system. I den mån de indirekta skatterna vila på nödvändighetsvaror, drabba de barnfamiljerna tungt. Desto nödvändigare är det, att samhället, då det gäller direkta skatter, icke försummar att genomföra en av rättviseskäl påkallad differentiering efter barnantal. De förluster, som kommunerna lida genom införande av barnavdrag vid kommunal inkomstbeskattning, torde böra ersättas av staten. Om skäliga barnavdrag genomföres vid debitering av både statlig och kommunal inkomstskatt, kan man uppnå, att flertalet barnförsörjare bli delaktiga av en kännbar skattelättnad. Barnbidrag böra utgå först fr. o. m. andra barnet och graderas i tre steg, t. ex. 500, 550, 600 kronor. Maximibeloppet avser sålunda fjärde och följande barn.

De flesta föräldrar äro besjälade av en livlig önskan att ställa det så väl som möjligt för sina barn. Även om den uppfattning, som ligger till grund för en sådan strävan, ibland är färgad av en materialistisk syn på livets lyckomöjligheter, vore det riktigt att icke respektera denna föräldraambition. Den utgör tvärtom en omistlig tillgång, en drivkraft för framåtskridandet på alla områden av samhällslivet. För att folkets produktivitet i nuet och framtiden skall kunna utvecklas till full styrka, måste man taga vara på föräldrarnas vilja till merinsats. Men om detta skall kunna ske, måste man bryta den förstelning och likriktning, som till stor del kommit att präglå vårt produktionsliv under socialdemokratiskt styre. En ekonomisk politik, som syftar till att främja företagsamhet, energi, uthållighet, framåtanda, är tillika god befolkningspolitik,

ty den öppnar möjlighet för den enskilde att själv sörja för sig och de sina.

Från denna principiella utgångspunkt kan man ha anledning att framföra många olika önskemål. Jag skall tillåta mig att peka på några punkter.

De överdrivet stela kollektivavtalslönerna böra genom förhandlingar mellan parterna under medverkan från statens sida uppmjukas, så att arbetsgivaren i större utsträckning än nu är möjligt, kan ge individuella tillägg för erfarenhet och duglighet. Regler böra utformas, som medföra skattelindring för nyföretagsamhet och skattebefrielse för utbildningskostnader. Marginalskattens insatshämmande verkningar böra på något sätt minskas. Eventuellt kan man efter västtyskt mönster fastställa en normal årsinkomst för varje löntagarkategori och premiera överskottsprestationer genom låg skatt på merinkomsten. Det är önskligt, att sambeskattningen borttages, men detta bör i så fall ske i enlighet med det förslag, som fröken Ebon Andersson härom året framförde i riksdagen. Äkta makars sammanlagda inkomst bör sålunda delas i två delar, av vilka vardera beskattas särskilt, detta vare sig inkomsten tillkommer en eller båda.

Det hör till den moderna välfärdsstatens väsen att tillgodose dagens intressen och behandla folket som en massa av individer. Till en del är detta riktigt och nödvändigt, men överdriften ligger på lur och med den faran för folklivets uttorkning och förkrympling. Det behövs en balanserande kraft, en historisk djupdimension. Synen på folket som en kedja av generationer — en naturlig och hälsobringande uppfattning — hör i de flesta länders politiska liv till de tysta förutsättningarna. »Dybe Minder og stærke Haab» brukar det heta i Danmark, där man onekligen har mera nationell livsvilja, mera sinne för kulturarvets förpliktelser än vi svenskar. Våra brister i det hänseendet äro märkbara på många områden, men befolkningsproblemet griper djupare och vidare än alla andra samhällsfrågor. Förmå vi eller vilja vi inte lösa detta problem, äro alla ekonomiska och sociala framsteg av föga värde.

Emellertid finns det ju många, som med stöd i en liberalindividualistisk eller socialistisk livssyn avvisa varje nationell målsättning, t. o. m. då den gäller folkstammens bestånd. Till dem kan man ställa frågan, om vi fylla några funktioner i det internationella sammanhanget genom en långsam nationell strådöd. Sveriges hela befolkning motsvarar t. ex. hälften av Kinas årliga folkökning. Det negativa bidrag till en lösning av jordens försörjningsproblem, som

vår eventuella självutplåning skulle innebära, kan icke ens bli märkbart. Som en sammankrympande och åldrande nation med folkresurser, otillräckliga att bemanna våra egna kontor och verkstäder för att icke tala om forskningsinstitutioner, sjukhus och skolor, lära vi bli en belastning snarare än en tillgång för nationernas stora samfund. Om vi tvärtom bevara och stärka vårt folks livskraft, ha vi, trots vår ringa numerär, vissa möjligheter att göra en insats för världsfred, internationellt samförstånd, kulturellt och ekonomiskt framåtskridande.

Från vilken synpunkt man än betraktar läget, står det fast, att vår generation har två uppgifter, som äro större än alla andra: att giva flerbarnsfamiljen utrymme och groningsgrund i samhället och att giva ungdomen del av den värdeinställning, som gör flerbarnsfamiljen till en naturlig livsform.
